

*Діана Мишкун,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Галина Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Соціально-демографічна структура сучасного суспільства характеризується постійним збільшенням кількості літніх і старих людей. У багатьох розвинених країнах помітили тенденцію до збільшення кількості старіючого населення у тому числі в Україні. Сьогодні існує безліч проблем пов'язаних зі «старінням суспільства». У зв'язку з цим наголошується підвищений інтерес до цього вікового періоду життя.

Старіння населення, тобто, збільшення частки осіб, що є старшими від працездатного віку в загальній чисельності населення, спостерігається в усіх без винятку розвинутих країнах світу. Старіння населення приводить до цілої низки економічних і медико-соціальних наслідків.

Дані демографічних досліджень свідчать про постійне зростання кількості осіб похилого віку в загальній структурі населення нашої держави. Сьогодні кожен п'ятий житель України досяг 60-річного віку. Частка осіб 65 років і старших, котрі у 1994 році становили 14%, у 2025 році збільшиться до 21.

На сучасному етапі спостерігається розвиток комплексу старіння населення. Так, основними небезпеками старості стають: самотність, апатія, жалість до себе, безнадійність, соціальне виключення – руйнування соціальних зв'язків. На ряду з цими проблемами люди похилого віку не мають змоги подбати про себе, фізично і матеріально задовольняти основні життєві потреби. Внаслідок складної життєвої ситуації такі

громадяни потребують допомоги зі сторони соціальних установ зокрема територіальних центрів соціального обслуговування.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що в умовах прогресивного старіння населення спостерігаються соціальні проблеми старості, які на сьогодні проявляються у малозабезпеченості, погіршенні здоров'я, самотності, відсутності можливостей для самореалізації тощо. Тому все більшої уваги потребує удосконалення системи соціальної допомоги людям похилого віку та самотнім непрацездатним громадянам.

Проблеми соціальної роботи зі старшими людьми в даний час знаходяться в центрі уваги багатьох соціальних інститутів, соціальних і дослідницьких програм, спрямованих на забезпечення прийняттого рівня життя літніх і старих людей. Для рішення першочергових задач обслуговування старих людей необхідна наявність кваліфікованих кадрів соціальних працівників на всіх рівнях.

Метою нашого дослідження є: аналіз методики соціальної роботи з людьми похилого віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі значне місце приділяється соціальній роботі з людьми похилого віку, що досліджується різними науковцями, такими, як: О. Агапова, С. Архипова, М. Букач, Н. Єрмак, А. Капська, О. Карпенко, С. Коваленко, І. Козубська, Е. Лапшина, І. Мигович, В. Робак, Г. Сухобська (вивчають загальні питання надання щодо освіти людей похилого віку); Є. Холостова, Т. Козлова, Т. Семигіна, Н. Кабаченко, Т. Коленіченко, Т. Голубенко (звертали свою увагу на пошук інноваційних підходів у організації соціальної роботи з людьми похилого віку) та інші.

Люди похилого віку – це одна з найбільш незахищених категорій населення. Вони постійно потребують психологічної та юридичної допомоги.

Зміна соціального статусу людини в старості, викликана насамперед припиненням або обмеженням трудової діяльності, змінами ціннісних орієнтирів, самого способу життя і спілкування, виникненням ускладнень у соціально-побутовій, психологічній адаптації до нових умов, вимагає необхідності виробітки особливих підходів, форм і методів соціальної роботи з людьми похилого віку.

Розглядаючи старість як вік розвитку, можна припустити, що провідна діяльність на цьому етапі є структуризація та передача досвіду.

Іншими словами, позитивна інволюція в старості можлива в тому випадку, коли літня людина знайде можливість реалізувати накопичений досвід у значущій для інших справі й при цьому вкласти в неї частку своєї життєвої мудрості індивідуальності [3, с. 256].

Старіння населення, тобто, збільшення частки осіб, що є старшими від працездатного віку в загальній чисельності населення, спостерігається в усіх без винятку розвинутих країнах світу. Старіння населення приводить до цілої низки економічних і медико-соціальних наслідків. У багатьох країнах в даний час біля половини всіх бюджетних коштів, що знаходяться в розпорядженні системи медико-санітарної допомоги, витрачається на медичне обслуговування літніх людей.

Основне завдання соціальної роботи з людьми похилого віку пов'язане з їхнім соціальним захистом. Соціальний захист – це комплекс економічних, соціальних і правових гарантій для громадян літнього і старечого віку, що ґрунтується на принципах людинолюбства й милосердя з боку держави у ставленні до тих членів суспільства, які цього потребують. [1, с. 224].

Основними обов'язками соціального працівника у роботі з людьми похилого віку є:

- створювати і підтримувати робочу обстановку й атмосферу;
- виявляти і переборювати негативні почуття, що впливають на людей і на нього самого;
- попередження причин, які породжують проблеми літніх людей;
- сприяння практичній реалізації прав і законних інтересів, забезпеченню можливостей самореалізації і самовиявлення людей похилого віку і попередження соціальної ізоляції, відсторонення від активного життя;
- забезпечення рівності і врахування можливостей літніх людей при отриманні соціальної допомоги і послуг;
- спостерігати, розуміти й інтерпретувати поведінку і відносини між людьми;
- спілкуватися вербально і письмово;
- використання нових технологій соціальної роботи, яка спрямована на задоволення потреб людей похилого віку;
- забезпечення інформованості літніх громадян про можливості соціальної допомоги і послуг [2].

Зміна соціального статусу людини в старості, як показує практика, насамперед, негативно позначається на її моральному і матеріальному положенні, негативно впливає на психічний стан, знижує її опірність до захворювань і адаптацію до змін навколишнього середовища.

Підвищена соціальна уразливість літніх громадян пов'язана також з економічними проблемами: низьким рівнем якості життя, невеликими розмірами отримуваних пенсій, низькою можливістю працевлаштування, як на підприємствах, так і в здобутті роботи вдома.

Ефективність соціально-психологічної допомоги людям похилого віку забезпечується врахуванням особливостей перебудови їх ціннісно-сміслової сфери, переорієнтацією на пікові цінності та одночасним підвищенням важливості периферійних ціннісних орієнтацій.

Головним у соціальній роботі повинно стати вміння встановлювати контакти з найбільш некомунікабельними людьми похилого віку. Соціальним працівникам необхідно оволодіти мистецтвом спілкування зі старою людиною, тому що в протилежному випадку виникають різні міжособистісні непорозуміння, нерозуміння і навіть відкрита обопільна ворожість. На думку літніх людей, їхні вимоги до соціальних працівників такі: насамперед, доброта і чесність, безкорисливість і жаль. Вміння слухати – одна з головних якостей соціального працівника, а сумлінність, відповідальність і вимогливість до себе повинні визначати його професійний статус. [4].

Для соціальних працівників необхідно, насамперед, розуміння величезної кількості психологічних, психопатологічних, соматичних, морально-етичних проблем, що виникають у людей похилого віку, оволодіння методиками і технологіями, що допомогли б і полегшили зусилля в повсякденній практичній роботі і спілкуванні з літніми клієнтами.

Поле діяльності соціального працівника дуже широке, він сприяє інтеграції діяльності різних державних організацій і установ по наданню соціально-економічної допомоги населенню, допомагає в сімейному вихованні, проводить роботу з пенсіонерами, з людьми з інвалідністю, дітьми, також бере участь у роботі для створення центрів соціальної допомоги, соціальної реабілітації і т. д. Для виконання цієї багатопланової діяльності соціальний працівник повинен бути готовим виступати в різних якостях, грати безліч ролей. Від соціальних працівників вимагається

оперативність, ініціативність, кмітливість у вирішенні конкретних потреб кожної старшої людини.

Висновки. Проблеми соціальної роботи з людьми похилого віку в даний час знаходяться в центрі уваги багатьох соціальних інститутів, соціальних і дослідницьких програм, спрямованих на забезпечення прийняттого рівня життя літніх і старих людей. А отже, потрібно надалі науково досліджувати і розробляти нові стратегії та форми обслуговування людей похилого віку.

Список використаних джерел:

1. Зверєва І.Д., Петрочко Ж. В. Соціальна педагогіка : теорія та практика. Київ. : Століття, 2008. 224 с.
2. Участь людей літнього віку в житті суспільства. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/4617578/page:2/> (дата звернення: 02.05 2023).
3. Чайковська В. В., Стаднюк Л. А. Довідник для людей літнього віку Тернопіль: Тернограф, 2010. 256 с.

*Анжеліка Мінько,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)*

*Науковий керівник: Наталія Островська,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки,
Державний заклад «Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ

Постановка проблеми. Участь у бойових діях є складною та небезпечною справою, яка може сильно впливати на психічний стан військовослужбовців. Для того, щоб вони могли успішно виконувати свої обов'язки на передовій, необхідно мати психологічну готовність. Саме в